

І. Ю. Хомишин

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного та інформаційного права

ПРИНЦИП ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

© Хомишин І. Ю., 2016

У статті проаналізовано проблему інформатизації освіти. Визначено роль освітньої сфери в інформаційному глобальному суспільстві, основні прояви інформатизації освіти, з-поміж яких нові засоби набуття знань, інноваційність технічних ресурсів отримання інформації; посилення внутрішньо-державної та міжнародної комунікації освітньо-наукової сфери; формування нового змісту освіти та нові форми освіти, зокрема дистанційна освіта та віртуальні університети.

Ключові слова: правова політика, освіта, глобалізація, інформатизація, інформаційне суспільство.

И. Ю. Хомишин

ПРИНЦИП ИНФОРМАТИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА

В статье анализируется проблема информатизации образования. Определяется роль образовательной сферы в информационном глобальном обществе. Определены основные проявления информатизации образования среди которых новые средства приобретения знаний, инновационность технических ресурсов получения информации; усиление внутри- государственной и международной коммуникации образовательно-научной сферы; формирование нового содержания образования и новые формы образования, как дистанционное образование и виртуальные университеты.

Ключевые слова: правовая политика, образование, глобализация, информатизация, информационное общество.

I. Yu. Khomyshyn

THE PRINCIPLE OF INFORMATIZATION OF EDUCATION IN A GLOBALIZED SOCIETY

The problems of informatization of education are analysed in the article. The role of education in the global information society is determined. The main manifestations of informatization of education are determined, among them there are: new means acquiring knowledge, innovation and technical resources information; strengthening intra-state and international communications education and research sector; formation of new educational content and new forms of education, such as distance education and virtual universities.

Key words: politics, education, Globalization, informatization, information society.

Постановка проблеми. Освітній простір сучасності зазнає суттєвих змін. Реформа освітньої сфери повинна відбуватися в унісон з міжнародними освітніми стандартами та новітніми концептами. Одним з дисонанс них питань є інформатизація освітнього простору. Проблема полягає в тому, що на сьогодні студенти використовують його не як джерело отримання знань, а як

засіб уникнути від особистої інтелектуальної праці скориставшись всесвітньою інформаційною мережею. Тому в аспекті трансформації правової освітньої політики необхідно дослідити принцип інформатизації освіти як один з визначальних чинників глобалізації суспільних відносин.

Звернімося до теоретичного розуміння принципів права. Їх позиціонують як об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які ставляться до учасників суспільних відносин із метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів. Іншими словами, це є своєрідна система координат, у межах якої розвивається право, й одночасно вектор, який визначає напрямок його розвитку. Принципи є підставою права, містяться у його змісті, виступають як орієнтири у формуванні права, відбивають сутність права та основні зв'язки, які реально існують у правовій системі. У принципах зосереджено світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації. Тому принципи права можна назвати стрижнем правової матерії [1, с. 234]. Вагомість принципів визначає необхідність їхнього встановлення у правовій політиці держави. Не є винятком і освітня сфера.

Аналіз дослідження проблеми. Освітні права в епоху глобалізації, враховуючи їхню актуальність для суспільства, були предметом розгляду багатьох науковців. Серед них особливо слід відзначити праці З. Баумана, Н. Бортник, Р. Бірюкова, Е. Тоффлера, Р. Робертсона, О. А. Хомерікі та ін. Проте глобалізація є непередбачуваним процесом, вектор розвитку якого важко передбачити. Тому виникає необхідність оновленого розуміння освітніх процесів в епоху глобалізації, особливо в контексті інформатизації освітньої сфери. На нашу думку, одним з основних принципів сучасної правової освітньої політики є інформатизація освіти.

Метою статті є дослідження принципу інформатизації освіти та визначення тенденцій, які вона зумовлює на сучасні правові відносини.

Виклад основного матеріалу. Світобудова має тенденції до розвитку. Сучасна ера – це період переходу до третього покоління розвитку суспільних відносин, що характеризується переходом від індустріального суспільства до суспільства інформатизації. Т. Тоффлер у своїх дослідженнях довів, що світ вступає у нову, третю стадію цивілізації, у долі якої вирішальну роль відіграватимуть інформаційні засоби зв'язку, основу яких становитимуть комп'ютерні системи [2, с. 46].

Зараз відбувається становлення нової цивілізації, яка безумовно не може проходити безконфліктно. Тому наукова увага особливо повинна бути присвячена цій проблематиці. Термін “інформаційне суспільство” створив професор Ю. Хаяші, котрий сформулював його основні парадигми щодо формування суспільних відносин на основі високотехнологічних інформаційних мереж, які діють у глобальних масштабах та визнання інформації, як основної соціальної цінності суспільства. Капітал уступає місце інформації, знанням, інтелекту.

Сучасне інформаційне суспільство – це суспільство, в якому головним багатством і ресурсом є інформація. Інформаційне суспільство – це найрозвиненіша щодо технологічного способу виробництва людська цивілізація, яка виникає внаслідок інформаційно-комп'ютерної революції й базується на інформаційній технології, “інтелектуальних” комп'ютерах, автоматизації та роботизації усіх сфер та галузей економіки й управління, єдиній найновішій інтегрованій системі зв'язку.

Тому основними ознаками інформаційного суспільства є такі: 1) перетворення інформації на найважливіший економічний ресурс, що має глобальний характер і забезпечує підвищення ефективності, зростання конкурентоспроможності та інноваційний розвиток суб'єктів господарювання; 2) щораз більший вплив інформації на всі сфери людської життєдіяльності, перетворення її на предмет загальнодоступного споживання населення; 3) інтенсивне формування інформаційного сектора економіки, який займає домінуючі позиції в новому суспільстві; 4) перетворення інформаційної сфери на фундамент, основу всіх видів економічної діяльності.

Вказані ознаки ілюструють вагомість сфери освіти. Отож, коли попередня індустріальна сфера за основу визнавала сферу виробництва та кваліфіковану працю, то глобалізований соціум

визначає основною ознакою успішності особи та соціуму – освіту. Інформаційне суспільство та розвиток освіти – взаємодоповнювальні, взаємозв'язані явища.

Основою сучасної якісної освіти є її інформатизація як сукупність взаємозв'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що мають на меті створити умови для задоволення інформаційних потреб громадян і суспільства завдяки розробці, розвитку й використанню інформаційних систем, мереж, ресурсів та технологій, які базуються на застосуванні сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки [3].

Аналіз зовнішніх проявів інформатизації освітньої сфери дає нам можливість констатувати такі чинники:

- розвиток глобальної системи телебачення і радіосповіщення;
- розвиток глобальних інформаційно-телекомунікаційних мереж;
- глобалізація телефонного зв'язку, зокрема і мобільного;
- поява принципово нових засобів і технологій для інформаційних комунікацій.

Акцентуємо увагу, що інформатизацію освіти не слід ототожнювати лише з доступом до комп'ютерних глобальних мереж, оскільки розвиток відбувається у всіх технічних сферах.

Принцип інформатизації освітнього простору зумовлює революційні прояви, які часто описуються в наукових джерелах національної та міжнародної доктрини. Втім, всі вони мають загальний, поверхневий характер. Тому вважаємо за необхідне узагальнити основні прояви інформатизації освіти за такими ознаками.

1. Нові засоби набуття знань, інноваційність технічних ресурсів отримання інформації. Ще донедавна друкована книга та бібліотечний депозитарій (в класичному розумінні цього терміна), були єдиним джерелом знань. Принцип інформатизації освіти дозволив отримувати інформацію систематизованого характеру витрачаючи на її пошук мінімальні часові межі. Відповідно глобальна мережа Інтернет створила можливості для отримання широкомасштабної, в тому числі альтернативної інформації, можливість доступу до оригіналу джерела, включаючи іноземні ресурси. Електронний продукт випереджає друкований.

Такі технічні інновації зумовили потребу трансформації всіх навчальних засобів та наукових інституцій. Бібліотеки, викладачі, робота кафедри, комунікація із студентами, оцінювання знань і багато інших аспектів в освітній сфері набули нового розуміння.

Класичні інституції “вимушені” підлаштовуватися під вимоги інформаційного суспільства. Інформаційна забезпеченість системи освіти – це і доступ до загальноосвітніх знань, і технічне оснащення, і розвиток інтернет-технологій, мабуть, найменш суперечливе питання, в якому більшість суб'єктів професійної освіти вже досягли досить високого рівня оснащення і розвитку. Але це зовсім не означає, що забезпеченість технічним і комунікаційним устаткуванням вищої школи України уже досяг європейського рівня. Цей високий рівень розвитку інформатизації університетів є високим і таким, що динамічно розвивається лише з огляду на те, що сформувався цей напрям зовсім нещодавно, коли у ВНЗ з'явилася можливість самостійно оснащувати свої дослідні лабораторії, центри, аудиторії та бібліотеки сучасною технікою і передовими інформаційними технологіями [4, с. 11].

Інформатизація освіти надає такі можливості: використання комп'ютерних засобів як допоміжних процедур для ефективнішого вирішення системи дидактичних завдань (довідкова інформація, інструкції, обчислювальні операції, демонстрація тощо); можливість тренінгу та контролю за отриманням знань; застосування комп'ютерної техніки у навчальному процесі дає змогу вирішувати інші за змістом і формою завдання, проводити лабораторний експеримент тощо; моделювання зміст об'єктів засвоєння шляхом їх конструювання (створення віртуального середовища в окремих галузях знань та навчальних дисциплінах). Однак вказаний перелік є поверхневий, оскільки розвиток інформаційних технологій з високою активністю надає нові технічні можливості та сприяє полегшенню засвоєнню та оновленню знань.

Як будь-які революційні процеси інформатизація отримує опонування та протидію. В українських наукових колах противники інформатизації освіти наводять такі аргументи: руйнування принципів Вищої школи, що склалися та апробувалися століттями; втрати зв'язку зі

студентами та відсутність групової системи отримання знань, тобто студент позбавлений комунікації з навчальною групою; порушення авторських прав науковців та викладачів. Аргументи, на нашу думку, є доволі слабкими перед тими можливостями, які розкриває інформатизація освітньої сфери.

2. Посилення внутрішньо-державної та міжнародної комунікації освітньо-наукової сфери. Істотно зросла інтенсивність міжнародних зв'язків, у результаті чого посилюється міжнародна співпраця в економічній, науковій, освітній, культурній сферах. Формується комунікаційна єдність світу, у якій швидкість розповсюдження небачених об'ємів інформації набагато більше швидкості пересування людей і товарів. Принцип інформатизації освіти породжує ще два вагомні принципи – транскордонності та масовості освіти.

3. Формування нового змісту освіти. На сьогодні ефективність освіти змінюється. Це вже не просто відтворення знань та отримання набутих навичок. Це першочергово креативність мислення, здатність оновлювати знання, створювати самостійно новий продукт. Зміни соціально-економічному розвитку, технічному оснащенні виробництва призводять до швидким старінням знань. Інтенсивне зростання потоку інформації через кожні 5–10 років зумовлює необхідність поновлення знань, щоб відповідати нагальним вимогам життя.

У своїх дослідженнях Ю. Триус під інформатизацією освіти розуміє сукупність взаємопов'язаних процесів (організаційних, управлінських, науково-технічних, навчальних, виховних), що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб всіх учасників освітнього процесу, розвитку їх інтелектуального потенціалу, самореалізації і самовдосконалення, на забезпечення підготовки до повноцінної професійної діяльності і життя в інформаційному суспільстві на основі створення, розвитку і використання сучасних інформаційно-комунікаційних систем, мереж, ресурсів та технологій [5]. Отож сучасна освіта повинна надати базис професійного спрямування та навчити вчитися, оскільки поновлення знань є безперервним процесом. Тому й необхідно активізувати наукові пошуки щодо удосконалення правової політики освітньої сфери в аспекті можливості отримання безперервних освітніх послуг у парадигмі “освіта протягом всього життя”.

4. Нові форми освіти. Першочергово це стосується розвитку дистанційної освіти. Останню слід розуміти як індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Підсумовуючи наукові позиції, що відстоюють необхідність дистанційного навчання, ми вважаємо за можливе виділити такі його позитивні аспекти:

- доступність, швидкість отримання знань, у зручний час, без зайвих економічних та ресурсних затрат, можливість індивідуального темпу набуття знань;
- гуманізація освітнього простору, тобто доступ до освіти отримують особи з особливими потребами, малозабезпечені, дистанційна форма дає можливість поєднувати безперервну освіту з роботою, тощо;
- зростаючий світовий попит на освіту у глобалізованій економіці;
- можливість отримання прибутку: венчурний капітал відкрив дистанційну освіту, яка стала чималим бізнесом;
- швидкість поширення інновацій, яка “підштовхує” ринок; відповідно кількість коштів, які вкладені в інформаційні технології, стають есе більшими.

Характерними ознаками дистанційної освіти є гнучкість (навчаються в зручний для себе час та в зручному місці), модульність (окремий курс створює цілісне уявлення про окрему предметну область, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, що відповідає індивідуальним чи груповим потребам) економічність, технологічність, соціальна рівність, інтернаціональність (можливість одержати освіту у навчальних закладах іноземних держав, не виїжджаючи зі своєї країни та надавати освітні послуги іноземним громадянам і співвітчизникам, що проживають за кордоном), нова роль викладача, якість та ін.

Проте є багато скептиків впровадження дистанційної освіти. Таку позицію можна подолати тільки шляхом руйнування стереотипів про невідповідність якості дистанційної освіти загально-прийнятій класичній формі освітніх послуг. Для цього необхідна правова політика комплексного характеру, яка має містити три основні алгоритми.

По-перше, рівень підготовленості викладача до дистанційної освіти, розробка належних технологічних програм та їх впровадження на загальноуніверситетському рівні, відповідність науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення. Викладачі навчального закладу мають дотримуватися особливих вимог: вони повинні вільно володіти знаннями щодо призначення, особливостей, функціонування телекомунікаційної мережі; умов зберігання й передачі інформації в мережі; особливості організації та проведення телекомунікаційних проєктів, тематичних телеконференцій; методичних основ організації роботи викладачів і учнів у мережі; основних правил поведінки користувачів мережі, основи телекомунікаційного етикету. А також викладачі й координатори повинні вміти: працювати з електронною поштою, телеконференціями, мережевими інформаційними службами; відбирати й обробляти інформацію, отриману з мережі; проводити пошук інформації в мережі; готувати інформацію до передачі мережею з використанням текстового, графічного редактора і необхідної обслуги (архіваторів, кодувальників); організувати, розробити та провести мережевий проєкт, тематичну телеконференцію [6, с. 371].

По-друге, високий рівень інформаційної культури споживачів освітніх послуг. Тобто можливість студентської аудиторії користуватися технічними засобами. Вказана проблема пов'язана із більш загальною – інформаційною культурою суспільства. На сьогодні в Україні здійснений значний прогрес, щодо можливості доступу до мережі Інтернет, однак все ж така доступність повинна супроводжуватися комп'ютерною грамотністю користувачів. Важливою тенденцією сучасності є те, що у розвинутих країнах світу формується новий, інформаційний образ людей. Річ у тому, що інформаційне середовище суспільства достатньо швидко формує у людей нові навички, стереотипи поведінки, нові культурні запити і навіть нові цінності. Нове інформаційне середовище змінює саму людину, весь стиль життя і професійної діяльності. Кількість інформації збільшується в Інтернеті експоненціально, “передозування інформації” приводить до дезінформації [7, с. 7].

По-третє, створення єдиних стандартів контролю знань. Таким чином дистанційне навчання не перетворюється в безконтрольну форму і можливість отримати диплом за гроші, але без знань. Єдина система загальнодержавного тестування чи іншої гласної форми контролю забезпечить можливість розширення дистанційних форм освіти.

Розширення дистанційної форми освіти може призвести до появи нової освітньої інституції – віртуального університету. “Для нашої країни подібний вид вищого навчального закладу вкрай незвичний і викликає цілком однозначну реакцію – побоювання. Якщо в інших країнах такі університети функціонують вже досить давно і не викликають недовіри, то в нашій країні вони поки що належною мірою не прижилися, хоча проєкт їх розвитку існує” [8, с. 140].

Вказане зумовлює необхідність удосконалення правової політики дистанційної освіти, шляхом правового регулювання та підняття рівня обізнаності громадськості про новітні освітні стандарти. Адже слушно зазначає І. Жаровська, що “колективне, спільне, консенсусне поєднання інтересів соціуму та їх переведення “на мову права” має відповідати загальним настроям у суспільстві” [9, с. 68]. Тому комплексний характер правової політики та моніторинг суспільних настроїв – це два незмінні, взаємодоповнювальні критерії.

Висновки. Інформаційне глобальне середовище впливає на всі сфери суспільних відносин, однак освітня сфера отримує домінуючий вплив. Констатовано, що класичні форми освіти повинні узгоджуватися та підлаштовуватися під вимоги інформаційного суспільства.

Визначено основні прояви інформатизації освіти: нові засоби набуття знань, інноваційність технічних ресурсів отримання інформації; посилення внутрішньодержавної та міжнародної

комунікації освітньо-наукової сфери; формування нового змісту освіти та нові форми освіти, зокрема дистанційна освіта та віртуальні університети.

1. Скакун О. Ф. *Теорія держави і права: підручник* / О. Ф. Скакун. – Харків: Консум, 2001. – 664 с. 2. Тоффлер Е. *Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила* / Е. Тоффлер. – Харків: Акта. – 688 с. 3. *Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР* // *Відомості Верховної Ради України*. – 1998, № 27–28, ст. 1824. Хомерікі О. А. *Інформатизація освіти як напрям глобалізаційних процесів: проблеми і перспективи* / О. А. Хомерікі. // *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. – 2013. – № 2. – С. 19–24. 5. Триус Ю. В. *Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математичних дисциплін у вищих навчальних закладах. Дис. ... док. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова*. – Київ, 2005. – 410 с. 6. Персток Т. М. *Дистанційна освіта: модернізація шкільної освіти органами місцевого самоврядування* / Т. М. Персток, О. Ж. Метеджи. // *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Сер. : Державне управління*. – 2014. – Т. 15. – Вип. 291. – С. 366–375. 7. Пожуєв В. І. *Шляхи і напрями формування і реалізації сучасного інформаційного суспільства в умовах глобалізації* / В. І. Пожуєв // *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. – 2011. – Вип. 46. – С. 5–18. 8. Кастельс М. *Галактика Інтернет* / М. Кастельс. – Екатеринбург: У-Фактория (при участі изд-ва Гуманитарного університета), 2004. – 231 с. 9. *Правова соціалізація: монографія* / І. М. Жаровська, Н. В. Ортинська, О. В. Парута, Л. В. Ярмол. – Львів, 2015. – 252 с.

REFERENCES

1. Skakun O. F. *Teoriya derzhavy i prava: Pidruchnyk [Theory of State and Law: Textbook]*. Kharkov: Konsum Publ, 2001. 664 p. 2. Toffler E. *Nova paradyhma vlady. Znannya, bahat-stvo y syla [The new paradigm of power. Knowledge, wealth and power]*. Kharkov: Akta Publ. 688 p. 3. *Pro Kontseptsiyu Natsional'noyi prohramy informatyzatsiyi: Zakon Ukrayiny vid 04.02.1998 № 75/98-VR [On the Concept of the National Informatization Program: Law of Ukraine 04.02.1998 № 75/98-VR]*. Supreme Council of Ukraine. 1998, Vol. 27–28, pp. 182. 4. Khomeriki O. A. *Informatyzatsiya osvity yak napryam hlobalizatsiynykh protsesiv: problemy i perspektyvy [Informatization of education as the direction of globalization: problems and prospects]* / *Journal of the Academy of Labor and Social Relations Federation of Trade Unions of Ukraine*. 2013. Vol. 2. pp. 19-24. 5. Tryus Yu. V. *Komp'yuterno-oriyentovani metodychni systemy navchannya matematychnykh dystsyplin u vyshchyykh navchal'nykh zakladakh. Dys. dok. ped. nauk: 13.00.02 [Computer-oriented methodological training system of mathematical disciplines in higher education. Dis. Doc. ped. Sciences: 13.00.02]* / *National Pedagogical Dragomanov University*. Kiev, 2005. 410 p. 6. Perstok T. M. *Dystantsiyna osvita: modernizatsiya shkil'noyi osvity orhanamy mistsevoho samovryaduvannya [Distance education: modernization of school education by local authorities]*. 2014. T. 15. Vol. 291. pp. 366–375. 7. Pozhuyev V. I. *Shlyakhy i napryamy formuvannya i realizatsiyi suchasnoho informatsiynoho suspil'stva v umovakh hlobalizatsiyi [Ways and directions of forming and implementing modern information society in the context of globalization]*. *Humanitarian Bulletin Zaporozhye State Engineering Academy*. 2011. Vol. 46. pp. 5–18. 8. Kastel's M. *Halaktyka Ynternet [Internet Galaxy]*. Ekaterinburg: U-factor (with the participation of the publishing house of the University for the Humanities), 2004. 231 p. 9. Zharovs'ka I. M., Ortyns'ka N. V., Paruta O. V., Yarmol L. V. *Pravova sotsializatsiya: monohrafiya [Legal sotsializatsiya: monograph]*. Lviv, 2015. 252 p.